

30 aastat linnukaitset Euroopa Liidus



1957. a loodud Matsalu rahvuspark oma ulatuslike märgaladega on Eesti ja ka Euroopa üks tuntumaid ja olulisemaid linnualasid.

FOTO: KAAREL KRAISEL

1979. aastal kinnitasid üheksa toonast Euroopa Liidu liikmesriiki nn linnudirektiivi, millest sai esimene ühine Euroopa looduskaitseseadus. Kuigi sõna „direktiiv“ kõlab meie kõrvadele millegi kauge ja bürokraatlikuna, on siiski tegemist väga olulise seadusega, millel on 30 aasta jooksul olnud suuri teeneid meie maailmajao linnustiku säilimisel.

Kuna lindude pesitsusalad ei piirdu

enamasti ühe riigiga ja enamik linde on rändlinnud, tuleb nende hea käekäigu tagamiseks kaitsta neid kogu pesitsusala ulatuses, säilitades häid tingimusi ka puhkamiseks ja toitumiseks kogu rändeteel ja talvituslaladel. Seetõttu oligi vaja ühtset kokkulepet, mis ei arvestaks riigipiiridega.

Eesti ühines Euroopa Liiduga 2004. aastal, millega võttis endale kohustuse

järgida ka linnudirektiivist tulenevaid nõudeid ning tagada linnustiku kaitse Eestis. Esmatähtis on üleeuroopaliselt ohustatud ja tähelepanu vajavate linnuliikide kaitse. Meie linnunimestikus on selliseid liike 136, näiteks ohustatud must-toonekurg ja kotkad, aga ka mitmed meil tavalised, kuid mujal Euroopas ohustatud liigid, nagu valgetoonekurg ja rukkirääk. Peame olema uhked, et meil on midagi sellist, mida paljudel enam ei ole, ning meie kohuseks on seda ühist väärtust siin säilitada ja hoida nii meie endi kui kogu maailma jaoks.

Nende oluliste liikide kaitseks on Eestis põhjaliku töö tulemusel välja valitud kõige paremad ja lindudele tähtsaimad alad ehk üleeuroopalise Natura 2000 võrgustiku linnualad. Eestis on 66 linnuala. Nende pindalast peaaegu poole moodustavad merealad, kuna suur osa Eesti rannikualast, eriti saarte ümbrus, on väga tähtis lindude talvitus- ja rändepeatuspaik.

Eesti peamiseks kohuseks on tagada kõigi linnualade soodne seisund liikide jaoks, kellele need on olulised. Seetõttu on kõik tähtsad linnualad võetud kaitse alla hoiuala, kaitseala või rahvusparkina. Paraku on linnustiku-uuringud näidanud, et paljudel aladel ei ole me suutnud oma kohust täita. Peame selle eesmärgi nimel üheskoos pingutama ning loodetavasti saame linnudirektiivi 40. aastapäeval juba maailmale uhkelt teatada, et meie linnud tunnevad ennast siin turvaliselt.

Kevad ärkab!

Taas algab rahvusvaheline saabuvate rändlindude vaatlus „Kevad ärkab!“. See on väga lihtne – tuleb vaid kirja panna aasta esimene nähtud valge-toonekurg, suitsupääsuke, kägu ja piiritaja. Tee seda „Kevad ärkab!“ kodulehel www.springalive.net, teata telefonil 56 261 004 või postiga EOÜ-sse. 2008. a tehti „Kevad ärkab!“ raames Euroopas juba üle 15 000 vaatluse ja Eesti on ikka olnud aktiivsemate osalejate hulgas. Sellised ulatuslikud vaatlused annavad meile olulist teavet lindude käitumise muutuste kohta ja võimaldavad hinnata näiteks kliimamuutuste mõju.

Kägu

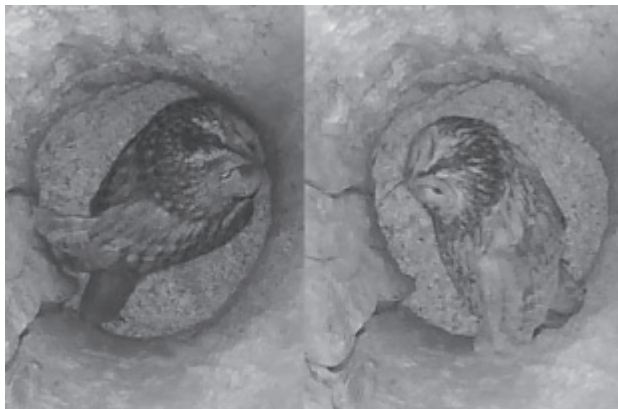
FOTO: MARIAN KARETTA



Aasta lind kaamera ees

Ühe Läänemaa kodukakupaari pesaelu on võimalik alates 10. veebruarist jälgida otsepidi veebikaamera vahendusel aasta linnu kodulehel www.eoy.ee/kodukakk. Juba esimese kahe nädala jooksul piiluti kaku koju 67 riigi arvutitest ligi veerand miljonit korda! Huvilisi oli üle kogu maailma Uus-Meremaalt Taiwanini ja Võrust Viruni.

Nagu kirjutab Bengt Berg raamatus „Viimased kotkad“, on röövlinnud kord juba sellised, et nad oskavad üllatada. Meie kodukakk üllatas 1. märtsi öösel esimese munaga. Kakuproua vedas meid ninapidi, kuna ootasime esimest muna alles paastukuu lõpul. Nüüdseks on pesas juba viis muna, millest üks on purunenud. Aprilli esimestel päevadel aga on oodata juba tibusid. Kui emaslind haub, siis teine pool täidab oma



Veebikakkude pesaõõnsust külastab aeg-ajalt ka isalind (parempoolsel fotol), kes röövlindudele omaselt on emasest märgatavalt väiksem.

Foto: €OÜ

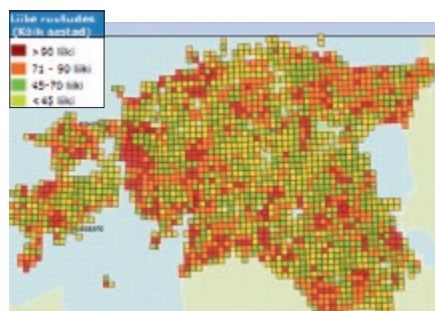
kohust ja toob otse kaamera ees vahel mammale hiiri.

Täname kõiki vaatlejaid, kes on aasta linnu kodulehel ka oma kodukakuvaatlused juba kirja pannud. Jaanuaris laekus teateid 59 ja veebruaris 64 Eestimaa paigast, kõige enam Saaremaalt ja Hiiumaalt, Matsalu lahe

lõunakaldalt ja Viljandimaa lõunaosast.

Veebikaamerat aitavad käigus hoida EENet, Keskkonnaamet ja SA Silma Märgala, rahaliselt toetab Keskkonnanvesteeringute Keskus.

Aasta linnu töörühm



Levila laienenud

Laululuik
Merikotkas
Sookurg
Värbkakk
Roo-ritsiklind
Aed-roolind
Must-lepalind
Roohabekas

Levila ahenenud

Tõmmuvaeras
Kanakull
Väikepistrik
Must-toonekurg
Rabapüü
Kivirullija
Siniraag
Põldtsiitsitaja

Linnuatlase viimane spurt

Alustasime koos sadade linnusõpradega uue Eesti haudelindude atlase jaoks andmete kogumist 2004. aastal ja lootsime sellega lõpule jõuda 2008. aastal. Paraku näeme atlase uurituse kaarti vaadates endiselt vähe uuritud või hoopis läbikäimata ruute ja terveid piirkondi. Seetõttu otsustas linnuatlase töörühm pikendada välitööde aega veel ühe aasta võrra, et me ei peaks uues linnuatlases piinlikkusega valgeid laike vaatama. Kindel on aga see, et tänavune hooaeg jääb tõesti viimaseks ning juba sel aastal alustatakse ka raamatu tekstide koostamist.

Niisiis, head linnusõbrad, teie kõigi vaatlused pesitsevate liikide kohta on oodatud ka sel aastal. Kuna meie peamine eesmärk on uurimata ja vähe uuritud ruutude kaotamine atlase kaardilt,

Linnuatlase üheks põhiväärtuseks on liikide levikumuutuste tuvastamine. Siinkohal on toodud mõned näited liikidest, kelle levikumuutused on kahe atlase vahepealsel ajal olnud eriti silmatorkavad.

palume teil oma jõu ja aja pühendada nüüd just neile ruutudele. Atlaseruutude uurituse täpsemat seisut näete linnuatlase kodulehel www.eoy.ee/atlas. Kõik senised vaatlejad ja ornitoloogiaühingu liikmed on saanud kokkuvõtte atlase praegusest seisust, millele on lisatud loend ruutudest, mida soovitame esmajärjekorras külastada. See nimekiri on leitav ka atlase kodulehelt. Leia endale sobiv ruut või mitu ja aita kaasa linnuatlase lõpetamisele!

Endiselt on oodatud ka kõik varasemad vaatlused, mille esitamine on mingil põhjusel veninud. Kuna me püüame juba sügisel hakata otsi kokku tõmbama ning teeme algust levikukaartide analüüsi ja raamatuteksti koostamisega, siis palume ka tänavused vaatlused esitada meile kohe esimesel võimalusel, soovitatavalt hiljemalt augustikuu jooksul. Atlase kodulehel iseseisvalt andmete sisestajatel palume seda teha jooksvalt, et meil oleks pidevalt täienev pilt ja võimalik vältida topelttööd juba uuritud ruutudes.

Jaanus Elts, *linnuatlase koordinaator*

Räästapääsuke pesaehitustööl.

FOTO: JAANUS ELTS



Ornitofenoloogilised vaatlused – mis see on?!

Ornitofenoloogia tundub nimetuse järgi väga keeruline teadusala olevat. Maakeelde tõlgituna tähendab see aga lihtsalt aastaegade vaheldumisest tulenevate nähtuste jälgimist lindude elus. Kõige tuntumaks ja paremini jälgitavaks fenoloogiliseks nähtuseks on rändlindude kevadine saabumine ja sügisene lahkumine, mille kohta on inimesed juba muistsest ajast tähelepanekuid teinud ja enda elugi sättinud.

Ülemaaliselt on Eestis rändevaatlusi järjepidevalt tehtud alates 1948. aastast Eesti Ornitoloogiaühingu eestvõttel. Lisaks kevadisele saabumisele ja sügisesele lahkumisele kogutakse andmeid ka talikülaliste saabumise ja lahkumise, invasioonilindude jm kohta. Eraldi

Luiged saabuavad meile kevadel lume sulamise aegu. Fotol on laululuiged.

FOTO: MARJU ËRIT

kogutakse täpsemat teavet sookurgede, hanede ja luikede rände kohta.

Praegu, mil kevad kogub jõudu, on just kõige õigem aeg panna kirja aasta esimese kuldnoka, lõokese, sookure ja teiste saabujate nägemise kuupäev ja koht ning edastada need andmed pos-

tiga EOÜ-sse Raul Eenpuu nimele või e-postiga aadressil raul@jjaani.ee. Kuna sel aastal on riiklik sookurgede seireaasta, siis on eriti oodatud teated sookurgede kohta. Fenoloogiliste vaatluste juhised ja ankeedi leiad EOÜ kodulehelt projektide juurest.



Linnusõber



FOTO: ANDRES HAAVASALU

„Esimesed teadmised lindudest sain vanaemalt. Mäletan tänaseni, kuidas ta mulle mu esimest siniraaga ehk Saksamaa varest näitas ja kohe ka pika loo rääkis. Minu esimeseks linnuraamatuks oli Kumari lindude välimääraja aastast 1959. Tõsisemalt hakkasin vaatlusi tegema siis, kui alustati esimese Eesti linnuatlase koostamist. Praegu lausa kisub igal kevadel välja. Loodusretked ja linnuvaatlused on minu jaoks hingekosutavaks tegevuseks, mille käigus tuleb aegajalt ette üllatusi ja avastan enda jaoks midagi uut.”

Olev Lüütsepp on tänuväärne linnusõber, kes ilmub alati välja just siis, kui on abi tarvis – nagu tõeliselt hea sõber ikka. Lapsena vanaemalt saadud õpetused siniraaga on Olevil ilmselt tänini südames, sest ta on üks EOÜ siniraaga projekti vedajaid.

Olev Lüütsepp (46),
puidutööstuse insener,
ettevõtja

Postkastist

Meieni on jõudnud mitu teadet kaunist tundmatust külalisest lindude toidumajas. Üks selline külaline jäi 1. märtsil Laivi Orgi fotokaamera ette. Halli selja, punaste silmade ja punaka vöödilise alapoolse järgi võib öelda, et tegemist on vana isase raudkulliga. Raudkull on toidumajades üsna sage külaline, sest see on ka temale omamoodi toidumaja – ta püüab sealt värvulisi.



FOTO: LAIVI ORGI

Nuputa

Kes on pildil? Vastuseid ootame 31. maiks aadressile riho.kinks@eooy.ee. Õigesti vastanute vahel loosime välja Peep Veedla raamatu „Lindudega sõbraks”.



FOTO: PÄRNE TUULE

Õnnitlused

Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli puhul ja tänab toetuse eest:

Andres Haavasalu 95
Ellen Randoja 80
Endel Ott 70
Enn Soom 70
Aksel Treimann 65
Endel Kuusk 60
Kaarel Roht 60
Eva-Maria Reimers 50
Maire Toming 50



FOTO: RENNO NELUS

Olev Merivee 55

Linnu- ja loodusvaatlustega on Olev koos vanemate vendadega tegelnud varasest lapsepõlvest peale. 1989. a oli ta üks Kotkaklubi asutajaliikmetest, millele järgnes mitu aastat intensiivset tegevust kotkaste kaitse korraldamisel. Olev on aktiivselt osalenud fenoloogiliste vaatluste tegemisel ja teistes EOÜ ettevõtmistes. Teda tuntakse ka loodusfotograafina. Eriti tuttavad on Olevile kodukandi ehk Tõrva ümbruse linnud, kelle kohta saab lugeda veebilehelt <http://web.zone.ee/torvalinnuhuvilised>.

Üritused

EOÜ üldkoosolek toimub 4. aprillil algusega kell 11.30 Tartu ülikooli raamatukogu saalis. Pärast koosolekut, algusega kell 14, on kõigile huvilistele avatud ettekannete osa, kus räägitakse aasta linnust kodukakust, sellest, kuidas linnud endale nime on saanud, ja linnuretkest Indiase.

Traditsioonilised **lihavõttepühade linnuvaatluspäevad** on sel aastal 11.-12. aprillil. Kutsume neil päevil kõiki õue kevadet nautima ja linde vaatlema. Kohatud liikide nimekirja palume saata EOÜ-sse e-posti või posti teel. Lähemalt loe EOÜ veebilehelt.

Rahvusvahelise rändlindude päeva puhul toimuvad 9. ja 10. mail Keskkonnaameti ja EOÜ koostöös Pärnumaal linnuvaatlusüritused. Lähem info aprillis veebilehel www.keskkonnaamet ja www.eoy.ee.

EOÜ korraldab 8., 15. ja 22. mail Tartus **linnulauluhommikud**. Õpime linde tundma näo ja hääle järgi. Alustame kell 6 Raadi kalmistu peavärvas ja retk kestab poolteist tundi. Vihma korral jääb üritus ära.

EOÜ **suvepäevad** toimuvad sel aastal 20.–21. juunil Kagu-Eestis. Lähemat teavet on EOÜ veebilehele oodata mais.

Linnuhuvilised soovivad



Kes need jäljed siia jättis? Frank Hecker. Tõlkinud Maie Pikani. Tormikiri 2008. 136 lk.

Ilusate värvifotodega raamat kirjeldab 125 looma jälgi, nende hulgas ka paljude lindude tegevusjälgi. Kahjuks on raamat läinud toimetaja puudumise nahka. Teos kubiseb nii fakti- kui näpuvigadest ja sisaldab isegi mõnd senitundmatut linnuliiki, nt aiaüdi. Soovitame osta pigem 2007. a ilmunud ja korralikult toimetatud samateemalise raamatu „Kes siin oli?“ (vt Tiirutaja nr 1).



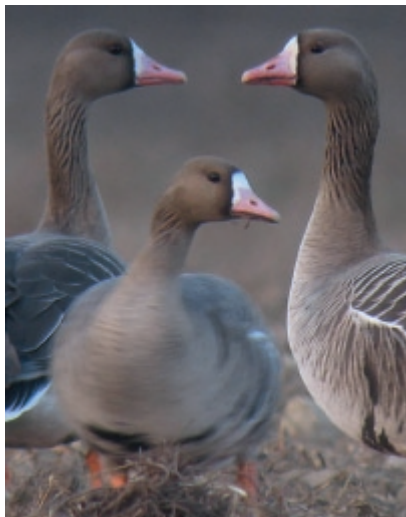
CD Pastoraal – helirännak põldudel ja heinamaadel. Salvestanud Veljo Runnel. Eestimaa Looduse Fond 2009.

Tuntud noore loodushelide püüdja Veljo Runneli järjekordne suurepärase töö, seekord suvistest linnu- ja loodushäältest. Juba salvestiste pealkirjad loovad suvemeeleolu – Rohutirtsu võistulaul, Suvisel heinamaal, Harakate kahekõne. Peale tavaliste suvelindude leiab siit ka sellised haruldused nagu siniraa pojad ja kaerasori. Plaati on võimalik osta EOÜ kontorist.

Internet www.looduskalender.ee/node/2884 – jälgi otseülekanDES merikotkapaari pesaelu. Loodetavasti pakuvad kotkad sama palju üllatusi ja põnevust kui kuulsad must-toonekured.

Vabandage!

Eelmise aasta viimase Tiirutaja trükkimisel katsetasime uut trükikoda. Paraku ei kukkunud esimene katsetus kõige paremini välja ja kogu leht sai pisut liiga tume. Palume kõigilt lugejatelt ja fotode autoritelt vabandust.



Suur-laukhaned

FOTO: AIVAR VEIDE

Kroonika

Eesti linduritel oma ühing. 4. veebruaril teatati ametlikult MTÜ Estbirding asutamisest. Tegemist on peamiselt lindureid ehk bongareid ühendava organisatsiooniga, mis muu hulgas pakub võimalust saada nn Rariliini kaudu telefonile kiirinfot linnuharulduste leidude kohta. Ühingu üheks eesmärgiks on Eestis aina kasvava nn bongarluse koordineerimine. Lindurite veebikoduks sai endine Tartu Linnuklubi veebileht, mis juba ammu on edastanud huvitavaid linnuinfot kõikjal Eestist, mitte ainult Tartumaalt. Uuendatud kodulehe aadressiks on nüüd www.estbirding.ee.

FOTO: RISTO LAMMIN-SOILA



Lindurid mägikiuru otsimas.

Uus linnuliik – mägikiur

6. veebruaril vaatsid linnuhuvilised Tallinnas Paljassaares mägikiuru (*Anthus spinoletta*). Lind peatus samas paigas mitu nädalat. Kui EOÜ linnuharulduste komisjon vaatluse kinnitab, siis on tegemist Eesti 372. linnuliigiga. Euroopas pesitseb mägikiur lõunapoolsetel mägistel aladel. Talvel kohatakse teda sageli just merekallastel.



JOONISTUS: MIIE LANGMAN
WWW.RSPB-IMAGES.COM

Eesti Ornitoloogiaühing
Postiaadress: Pk 227, Tartu 51001
Külastusaadress: Veski 4, Tartu
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
Telefon: 508 6690
E-post: riho.kinks@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas, järgmine number juunis.
Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud www.rspb-images.com ja SA Keskkonna- investeringute Keskus.
Küljendus: Eesti Loodusfoto

